

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Jantunen, Tommi; Kanto, Laura

Title: Tutkimuksen ja edunvalvonnan suhde kaipaa selkeytystä suomalaisella viittomakielialalla

Year: 2024

Version: Published version

Copyright: © 2024 Tieteellisten seurain valtuuskunta

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Jantunen, T., & Kanto, L. (2024, 42). Tutkimuksen ja edunvalvonnan suhde kaipaa selkeytystä suomalaisella viittomakielialalla. Tieteessä tapahtuu, (3).

<https://www.tieteessatapahtuu.fi/numerot/3-2024/tutkimuksen-ja-edunvalvonnan-suhde-kaipaa-selkeytysta-suomalaisella>

[Etusivu](#) > [Numerot](#) > [Numero 3/2024](#)> [Tutkimuksen ja edunvalvonnan suhde kaipaa selkeytystä suomalaisella viittomakielialalla](#)

KESKUSTELU

NUMERO 3/2024

KESKUSTELU

Tutkimuksen ja edunvalvonnan suhde kaipaa selkeytystä suomalaisella viittomakielialalla

Viittomakielen akateeminen tutkimusperinne on syntynyt edunvalvontaperinteen rinnalle vähitellen. Kahden perinteen erot näkyvät esimerkiksi suomalaisen viittomakielen uhanalaisuudesta käytävässä keskustelussa. Pienen alan etu on löytää tasapaino toimintatapojen välillä, kirjoittavat professori Tommi

Jantunen ja akatemiaturkija Laura Kanto Jyväskylän yliopiston viittomakielen keskukselta.

Tommi Jantunen, Laura Kanto

13.6.2024

**Tommi Jantunen
ja Laura Kanto.**

Artikkelissaan [Tieteen ja politiikan monimutkainen suhde](#) (*Tieteessä tapahtuu* 2/2008) **Hanna Mela** ja **Paula Kivimaa** toteavat, että tieteen ja politiikan välinen vuorovaikutus on haasteellista niiden erilaisten toimintakulttuurien, -aikojen ja tavoitteiden vuoksi. Monessa tapauksessa tutkimus on hidasta, erikoistunutta ja tiedon epävarmuutta korostavaa, kun taas politiikassa arvostetaan nopeaa reagoitua, laaja-alaista yleisnäkemyksiä ja tiedolliselle varmuudelle rakentuvaa päätöksentekoa. Tämä ero sekä erilaiset odotukset muun muassa tutkimuksen sovellettavuudesta luovat Melan ja Kivimaan mukaan intressiristiriitoja, mikä heikentää yhteistyön tehokkuutta.

Suomalainen viittomakieliala on ollut läpi historiansa vahvasti edunvalvontatoiminnan värittämää. 1980-luvulla Suomessa alkanut viittomakielen tutkimustoiminta on kuitenkin synnyttänyt edunvalvonnan rinnalle myös akateemisen toimintaperinteen.

Tänä päivänä nämä perinteet jakavat yhteisenä tavoitteena muun muassa viittomakieliä ja niiden käyttäjiä koskevan tiedon lisäämisen. Tutkimus ja edunvalvonta edustavat kuitenkin kahta erilaista toimintaympäristöä, jotka käyvät yksiin Melan ja Kivimaan kuvaaman tieteen ja politiikan jaon kanssa: tutkimus on laajassa mielessä tiedettä, edunvalvonta monelta osin poliittista toimintaa.

Viittomakieliin liittyvissä keskusteluissa on usein kyse yksilöllisistä ja sosiaalisista identiteeteistä sekä kielivähemmistön oikeuksista ja vaikeista historioista. Toisinaan keskustelut tämänkaltaisista teemoista voivat synnyttää tutkimuksen ja edunvalvonnan välille syvempiä näkemuseroja. Esimerkki tällaisesta on kysymys suomalaisen viittomakielen uhanalaisuudesta.

Viittomakielten uhanalaisuuskeskustelu alkoi viritä kansainvälisesti etenkin 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä. Suomessa keskustelu yhdistyi aluksi suomenruotsalaiseen viittomakieleen, joka oli määritelty kieliyhteisön toimesta kieleksi vuonna 2005. Pienen käyttäjämäärän (nykyisin vain alle sata kielenkäyttäjää) ja huomattavasti kutistuneen kieliekologian johdosta suomenruotsalainen viittomakieli todettiin UNESCO:n kriteereiden perusteella vakavasti uhanalaiseksi vuonna 2013. Näkemys vahvistettiin oikeusministeriön tekemässä selvityksessä vuonna 2016.

2010-luvun jälkimmäisellä puoliskolla uhanalaisuustematiikkaa alettiin pohtia suomalaisen viittomakielen näkökulmasta. Käytännössä tämä tapahtui Kuurojen Liitossa ja Suomen viittomakielten lautakunnassa, jotka muun muassa ottivat yhdeksi tavoitteeksi saada suomalainen viittomakieli listatuksi UNESCO:n ylläpitämään maailman kielten uhanalaisuutta kartoittavaan verkkopalveluun.

Uhanalaisuuteen oleellisesti liittyvä suomalaisen viittomakielen elvytysnäkökulma kirjoitettiin samaan aikaan osaksi liiton voimassa olevaa strategiaa. Lisäksi liiton viestinnässä tuotiin esiin paitsi suomalaiseen viittomakieleen kohdistuva uhka myös mahdollinen status uhanalaisena kielenä. Prosessia on dokumentoitu [Kieli, koulutus ja yhteiskunta](#) - verkkolehden numeroissa 7/2023 ja 1/2024.

Viittomakielen uhanalaisuutta ei voi pitää näinä asiana.

Minkä tahansa kielen uhanalaisuus on monitahoinen kysymys. Selvää on, että teemalla on vahva yhteys kielipolitiikkaan ja viittomakielialalla myös edunvalvontaan. Samalla on kuitenkin niin, että uhanalaisuus on myös tutkimuksellinen kysymys. Suomalaisen viittomakielen uhanalaisuusasiassa

tämä ulottuvuus on käytännössä unohdettu: uhanalaisuusasiassa aktiivinen toimija on ollut ensisijaisesti edunvalvontataho.

Laajemman akateemisen keskustelun ja tutkimuksen tarpeesta on huomauttanut toinen tämän puheenvuoron kirjoittajista **Tommi Jantunen** (*Kieli, koulutus ja yhteiskunta* [7/2023](#) ja [2/2024](#)). Tässä näkemyksessä pääväite on, että suomalaisen viittomakielen uhanalaisuuden pitäisi perustua tutkimukselliseen näyttöön kansallisessa kontekstissa, ei pelkästään edunvalvonnan puolella kerättyyn aineistoon ja maailman eri viittomakieliä koskeviin hajanaisiin ja politiikan sävyttämiin kannanottoihin.

Tutkimuksen näkökulmasta tärkeää on myös avoin ja kriittinen akateeminen keskustelu, jota tulisi käydä esimerkiksi viittomakieltä käyttävien henkilöiden määrästä. Suomalaisen viittomakielen käyttäjiä arvioidaan tällä hetkellä olevan noin 3000–5000 henkeä, mutta kaikkein laajimmissa arvioissa käyttäjämäärä voi yltää moninkertaiseksi. Käyttäjämäärien sekä muiden prosessiin liittyvien seikkojen johdosta suomalaisen viittomakielen uhanalaisuutta ei voi pitää itsestään selvänä asiana.

Kuurojen Liitto reagoi Jantusen kirjoitukseen vastineella (*Kieli, koulutus ja yhteiskunta* [1/2024](#)), joka alleviivasi perinteisen edunvalvontanäkökulman tärkeyttä. Prosessiin liittyvien teknisten kysymysten ohella liitto korosti kielivähemmistön oikeuksia, erityisesti omaan kieleen liittyvää itsemääräämisoikeutta ja omistajuutta.

Liiton kokonaisargumentiksi muodostuu väite, että suomalaisen viittomakielen uhanalaisuus on viime kädessä yhteisön päätökseen nojaava seikka. Yhteisön päätöksen he puolestaan ymmärtävät edustuksellisuuden kautta: yhteisön päätös uhanalaisuudesta on tosio, jos riittävän moni edunvalvonnan tarkkailema indeksi osoittaa, että kielen elinvoimaisuus ei kehity positiivisesti tulevaisuudessa.

Tutkimusnäkökulma sekä liiton esittämä edunvalvontanäkökulma ovat lähtökohdiltaan ja näin myös lopputulokseltaan erilaisia. Tutkimus lähtee liikkeelle mielipiteiden moninaisuudesta ja olettaa, että näistä tutkimustyön ja keskustelun kautta suodattuu parhaiten todellisuutta vastaava näkemys. Edunvalvonnan lähtökohta on puolestaan ennakko-oletus yhdestä

yhteisesti jaetusta mielipiteestä, jota on tärkeä puolustaa kilpailevilta näkökulmilta.

Viittomakieliala on kokonaisuudessaan pieni, ja on selvää, että sekä tutkimuksella että edunvalvonnalla on tärkeä rooli alalla. Selvää on myös, että tutkimus ja edunvalvonta ovat kytköksissä toisiinsa ja molemmilla tahoilla on yhteisiä tavoitteita, kuten edellä mainittu viittomakieliä koskevan yleisen tiedon lisääminen.

Viimeisten vuosikymmenten aikana alalla tapahtuneet muutokset – erityisesti akateemisen viittomakielitutkimuksen synty – haastavat kuitenkin tarkastelemaan kriittisesti eri tahojen toimintatapoja, yhteistyön toteutusta ja ennen kaikkea yhteistyön tärkeyttä. Pienellä alalla erot eri tahojen toimintatavoissa heikentävät lopulta kaikkien mahdollisuuksia toimia tehokkaasti ja vaikuttavasti.

Viittomakielen tutkimus ja sitä toteuttava akateeminen yhteisö tarjoavat tärkeää uutta tietoa viittomakieleen ja viittomakielisyyteen liittyvistä ilmiöistä. Laajemmassa mielessä tutkimuksen avulla voidaan lisäksi kehittää viestintävälineitä, osallistumismuotoja, yhteistyörakenteita ja arvioida eri ryhmien kokemuksia.

Toisaalta edunvalvonta tarjoaa tärkeää tietoa tutkimuksenkin tarpeisiin ja on avainasemassa erityisesti tutkimustiedon levittämisessä ja hyödyntämisessä. Tutkimuksen näkökulmasta aito yhteistyö ja avoin kommunikaatio yhteisön kanssa varmistavat, että tutkimus heijastaa myös yhteisön tarpeita ja kokemuksia. Tämä puolestaan auttaa edunvalvontaa kehittämään perustellumpia ja kohdennetumpia edunvalvontastrategioita.

Kriittinen ajattelu, avoimuus uudelle tiedolle sekä halu itsensä ja toimintatapojen kehittämiseen ovat avainasemassa, kun tutkimustiedon hyödyntämistä viedään eteenpäin niin akateemisessa yhteisössä kuin edunvalvontatyössä. Toimivan yhteistyön nimissä kaikkien on oltava valmiita kyseenalaistamaan omia ennakkokäsityksiään ja arvioimaan tietoa moniäänisestä näkökulmasta.

Ratkaisuna tieteen ja politiikan välisen vuorovaikutuksen haasteisiin myös Mela ja Kivimaa esittävät avoimuutta, pluralismin hyväksymistä ja eri näkökulmien huomioimista. Todisteita tällaisesta toiminnasta viittomakielen tutkimuksen, edunvalvonnan ja esimerkiksi koulutuksen välillä on jo, minkä vuoksi jatkossa onkin tärkeää näiden kokemusten

myötä laajentaa ja tehostaa yhteistyötä entisestään. Näin vuorovaikutus voi kehittyä alaa kokonaisuutena tehokkaasti edistäväksi voimaksi.

Lue myös:

[Viittomakielet – kielentutkimuksen mustajoutsen](#)

[Scientist Rebellion -verkosto: Ilmaston ja elonkirjon hätätila muuttaa tutkijan roolia](#)

[#ScienceForUkraine, Suomi, tiede ja sota – aika reflektoida](#)

•

[Keskustelu-osiossa](#) julkaistaan tieteeseen tai tiedeyhteisöön liittyviä mielipidekirjoituksia, jotka edustavat niiden kirjoittajien omia näkemyksiä. Voit tarjota osioon omia puheenvuorojasi. Lue ensin [ohjeet kirjoittajalle](#).

Tommi Jantunen on suomalaisen viittomakielen professori Jyväskylän yliopiston kieli- ja viestintätieteiden laitokseen sijoittuvassa viittomakielen keskuksessa.

Laura Kanto on akatemiaturkija viittomakielen keskuksessa Jyväskylän yliopistossa. Tutkimuksessaan Kanto tarkastelee viittomakielisten lasten kielen omaksumista ja monikielisyyttä.

PALAA ALKUUN ↑